
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.142.4

І. В. Безуглий, к.е.н., доцент

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЗАКОНОМІРНОСТЯМИ ТА ПРИНЦИПАМИ
ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ СИСТЕМ**

Анотація. Розкрито закономірності формування рекреаційно-туристичних систем. Прийнято, що закономірностями формування рекреаційно-туристичних систем є економічні закони, що відображують найбільш істотні та об'єктивні причинно-наслідкові зв'язки між їх компонентами. Серед таких закономірностей: диференціація рекреаційно-туристичних потреб населення, диференціація рекреаційно-туристичної діяльності, концентрація потоків відпочивальників, використання об'єктів природно-рекреаційного потенціалу пропорційно до транспортної доступності, взаємозв'язку із системою розселення, комплексного використання природно-рекреаційного потенціалу території. Доведено, що знання і практичне використання закономірностей дозволяє раціонально використовувати природно-рекреаційний потенціал регіону, оптимізувати рекреаційно-туристичну діяльність на національному та регіональному рівнях. Запропоновано під принципами формування рекреаційно-туристичних систем розуміти основні науково обґрунтовані правила, керуючись якими, центральні та регіональні органи влади впливатимуть на процеси використання природного середовища в цілях оздоровлення населення, регулювати потоки відпочивальників та розробляти стратегії інноваційного розвитку сфери відпочинку. Такими принципами є: підвищення ефективності використання природно-рекреаційного потенціалу, різноманітності форм природокористування, диверсифікованого розвитку рекреаційно-туристичних послуг, формування рекреаційно-туристичних центрів, необхідності інфраструктурного забезпечення функціонування рекреаційно-туристичних систем. Проведена ідентифікація взаємозв'язку між закономірностями та принципами формування рекреаційно-туристичних систем в якості важливого підґрунтя їх еколого-економічної діагностики, впровадження інноваційних форм розвитку рекреаційно-туристичної діяльності та розробки стратегії еколого-економічного розвитку сфери відпочинку. Обґрунтовано, що на сукупності викладених принципів формування рекреаційно-туристичних систем має базуватися комплексне регулювання процесів використання природно-рекреаційного потенціалу території та прогнозно-програмне обґрунтування напрямів розвитку. Процес формування рекреаційно-туристичних утворень має пов'язуватися з розвитком інших територіальних систем, зокрема систем розселення та транспортної мережі.

Ключові слова: закономірності, принципи, рекреаційно-туристичні системи, диференціація, диверсифікація розвитку послуг.

І. В. Безуглий, к.э.н., доцент

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ЗАКОНОМЕРНОСТЯМИ И ПРИНЦИПАМИ
ФОРМИРОВАНИЯ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМ**

Аннотация. Раскрыты закономерности формирования рекреационно-туристических систем. Принято, что закономерностями формирования рекреационно-туристических систем являются экономические законы, отражающие наиболее существенные и объективные причинно-следственные связи между их компонентами. Среди таких закономерностей: дифференциация рекреационно-туристических потребностей населения, дифференциация рекреационно-туристической деятельности, концентрация потоков отдыхающих, использование объектов природно-рекреационного потенциала пропорционально транспортной доступности, взаимосвязи с системой расселения, комплексного использования природно-рекреационного потенциала территории. Доказано, что знание и практическое использование закономерностей позволяет рационально использовать природно-рекреационный потенциал региона, оптимизировать рекреационно-туристическую деятельность на нацио-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

нальном и региональном уровнях. Предложено под принципами формирования рекреационно-туристических систем понимать основные научно обоснованные правила, руководствуясь которыми, центральные и региональные органы власти имеют возможность влиять на процессы использования природной среды в целях оздоровления населения, регулировать потоки отдыхающих и разрабатывать стратегии инновационного развития сферы отдыха. Такими принципами являются: повышение эффективности использования природно-рекреационного потенциала, разнообразия форм природопользования, диверсифицированного развития рекреационно-туристических услуг, формирование рекреационно-туристических центров, необходимости инфраструктурного обеспечения функционирования рекреационно-туристических систем. Проведена идентификация взаимосвязи между закономерностями и принципами формирования рекреационно-туристических систем в качестве важного основания их эколого-экономической диагностики, внедрение инновационных форм развития рекреационно-туристической деятельности и разработки стратегии эколого-экономического развития сферы отдыха. Обосновано, что на совокупности изложенных принципов формирования рекреационно-туристических систем должно базироваться комплексное регулирование процессов использования природно-рекреационного потенциала территории и прогнозное-программное обоснование направлений развития. Процесс формирования рекреационно-туристических образований должен быть связан с развитием других территориальных систем, в частности систем расселения и транспортной сети.

Ключевые слова: закономерности, принципы, рекреационно-туристические системы, дифференциация, диверсификация развития услуг.

I. V. Bezuhlyi, candidate of economic sciences, associate professor

IDENTIFICATION OF CORRELATION BETWEEN REGULARITIES AND PRINCIPLES OF FORMATION OF RECREATIONAL AND TOURIST'S SYSTEMS

Abstract. *The regularities of tourist's and recreational systems are considered. It is assumed that the regularities of the formation of tourist's and recreational systems are economic laws that reflect the most important and objective causal relationships between their components. Among these patterns: differentiation of tourist's and recreational needs of the population, differentiation of recreational tourist's activities, tourists flow concentration, use of natural and recreational potential is proportional to transport accessibility, the correlation of the settlement system, complex use of natural and recreational potential of the area. It is proved that the knowledge and use of regularities allows the efficient use of natural and recreational potential of the region, optimization of recreational-tourist's activities at the national and regional levels. The principles of the formation of tourist's and recreational systems mean the basic science-based rules upon which the central and regional governments are able to influence the use of the environment for promoting public health, regulating the flow of tourists and developing a strategy of innovative development of recreation areas. These principles are: the increase of efficient use of natural and recreational potential, diversity of natural resources, diversified development of recreational and tourist's services, the formation of tourist's and recreational centers, the necessity to ensure the functioning of recreational and tourist's systems. The identification of the relationship between the regularities and principles of recreational and tourist's systems as an important basis for their environmental and economic diagnosis, introduction of innovative forms of development of recreational and tourist's activities and development of strategies of environmental-economic development of recreation are conducted. It is proved that complex management processes of use of natural and recreational potential of the area and the prognostic-software development trends are based on the set of these principles of tourist's and recreational systems. The formation of recreational and tourist's entities is linked with the development of other regional systems, such as systems of settlement and transport network.*

Keywords: *regularities, principles, recreation and tourist's system, differentiation, diversification of services.*

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Постановка проблеми. Створення наукових розробок щодо стратегічного розвитку території має спиратися на певні об'єктивні закономірності функціонування галузей економіки, структурні особливості видів економічної діяльності, аналіз чинників, які впливають на розвиток процесів та явищ. На основі виявлених закономірностей формулюються принципи, які мають спрямовувати розробку управлінського інструментарію. Виявлення закономірностей та формулювання принципів формування рекреаційно-туристичних систем сприятиме удосконаленню стратегічного управління сферою відпочинку.

Аналіз останніх публікацій. До закономірностей розвитку національних економік відносять: хвилеподібність руху світового господарства до стану глобальності, нерівномірності розвитку окремих регіонів, посилення взаємозв'язку регіональних господарських систем (національних економік) [8, с. 14-15].

У фаховій літературі, крім загальних закономірностей розвитку національних економік, виділяють галузеві особливості та фактори. До загальних закономірностей відносять природні умови та географію природних ресурсів, рівень технологій, економічне призначення продукції, наявність водопостачання [3, с. 12]. Серед галузевих особливостей виділяють такі, що характерні для електроенергетики, машинобудування, чорної та кольорової металургії, хімічної, лісової, легкої, харчової галузей, сільського господарства, транспорту. Але таке структурування не враховує існування різних форм власності, інтеграційні наміри України та особливості, які характерні для сфери послуг.

Закономірності формування територіальних утворень зумовлені взаємодією суспільних, соціальних, демографічних, природно-географічних та інших процесів, що відбуваються на території регіону. Ці закономірності є модифікацією загальних економічних законів, яка склалася під впливом специфічних умов конкретної території. До основних рис економічних законів, які впливають на розвиток територіальних утворень, відносять: об'єктивність; обов'язковість вияву за певних умов; системність; ієрархічність економічних законів і закономірності розміщення продуктивних сил; автономність їх дії; конкретно-історичне підґрунтя їх інтерпретації [6, с. 16].

Серед основних закономірностей: взаємозв'язок із рівнем добробуту населення, послідовне зростання попиту населення на послуги оздоровлення, сезонність коливання попиту, комплексний розвиток і розміщення об'єктів рекреаційно-туристичного господарства, територіальна концентрація господарства, взаємозв'язок із системою розселення, територіальна концентрація оздоровчих потреб, відносний дисбаланс територіальної диференціації оздоровчих ресурсів з місцями спрямування потоків відпочивальників [2, с. 27-36]. Таке структурування враховує галузевий аспект розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, але не дає змоги розглянути всі складні взаємозв'язки і залежності, які присутні у рекреаційно-туристичних системах.

Постановка завдання. Провести ідентифікацію взаємозв'язку між закономірностями та принципами формування рекреаційно-туристичних систем для проведення їх еколого-економічної діагностики, впровадження інноваційних форм розвитку рекреаційно-туристичної діяльності та розробки стратегії еколого-економічного розвитку сфери відпочинку.

Виклад основного матеріалу. Відправною позицією при визначенні закономірностей розвитку процесів і явищ має бути з'ясування сутності терміну «закон». Цей термін вживається для виявлення причинно-наслідкових зв'язків явищ та для позначення обов'язкових суспільних установок (державних законів). В економічній літературі цим терміном користуються для позначення істотних, глибоких взаємозв'язків, які мають стійкі тенденції повторюватися в соціально-економічних процесах та причинно-наслідкових зв'язках [6, с. 15]. Економічні закони, що відображують найбільш істотні та об'єктивні причинно-наслідкові зв'язки між компонентами рекреаційно-туристичних систем, доцільно називати закономірностями. Такі закономірності формуються та регулюються під впливом усієї сукупності економічних законів.

У національній економіці на вивченні закономірностей розвитку територіальних та корпоративних утворень базується процес створення основного регуляторного інструменту просторового і галузевого розвитку – програм соціально-економічного розвитку. Отже, і формування

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

стратегії розвитку рекреаційно-туристичних систем має спиратися на певні закономірності, які визначають взаємозв'язки між окремими компонентами об'єкта дослідження.

При аналізі рекреаційно-туристичних систем виділяють дві групи факторів: системоутворюючі та фактори, що впливають на їхній подальший розвиток рекреаційно-туристичних систем. Серед першої групи факторів виділяють: ті, що формують потребу в існуванні рекреаційно-туристичних систем та такі, що реалізують цю потребу. Факторами, які формують потребу, є: диференціація рекреаційно-туристичних потреб; суспільне розподілення та спеціалізація праці; економічна, антропоекологічна, природоохоронна ефективності. Ця низка факторів впливає на такі якості рекреаційно-туристичних систем, як цілісність, різноманіття, динамічність та надійність. Фактори, які реалізують потребу в системі, пов'язані з іншими суспільно-економічними системами: розселенською, виробничою, транспортною, етнічною, природним середовищем. Недостатнє врахування цих факторів чи недосконале інструментальне забезпечення зменшує функціональне різноманіття, потребує додаткових зусиль органів державної влади щодо регулювання процесів розвитку та залучення нових ресурсів. Крім цих факторів на структури рекреаційно-туристичних систем впливають цикли оздоровчих занять [7, с. 38-46].

Дослідження основних факторів, які впливають на формування рекреаційно-туристичних систем, орієнтує на наступні висновки. По-перше, формування рекреаційно-туристичних систем пов'язано з розвитком інших територіальних утворень. По-друге, необхідною умовою є врахування існуючих потреб населення в оздоровчих послугах. По-третє, розміщення окремих об'єктів рекреаційно-туристичних систем має відповідати умовам транспортної доступності. По-четверте, обов'язковою умовою є врахування диференціації потреб в оздоровчих ресурсах міського та сільського населення. По-п'яте, рекреаційно-туристичні системи можуть формуватися на основі різних компонентів.

Комплексність розвитку і розміщення об'єктів рекреаційно-туристичної сфери та супутніх галузей може впливати на пропозицію конкурентоспроможних рекреаційно-туристичних послуг. Сутність цієї закономірності полягає в існуванні взаємозв'язків рекреаційно-туристичного господарства із аграрною сферою, промисловістю, транспортом тощо [2, с. 28].

Використання природного середовища для рекреаційно-туристичних цілей відбувається комплексно, одночасно використовується декілька видів ресурсів. Інтенсивність використання природного середовища тісно пов'язана із рівнем розвитку інфраструктури. Рекреаційно-туристична послуга носить комплексний характер і складається з декількох видів послуг.

Наступна закономірність – територіальна концентрація рекреаційно-туристичного господарства. Її сутність полягає в тому, що завдяки концентрації відпочивальників зменшуються витрати на виробництво послуг. Але існують певні обмежуючі територіальну концентрацію фактори. Насамперед, це дотримання норм антропогенного навантаження на природне середовище. При розробці практичних рекомендацій щодо розвитку рекреаційно-туристичної сфери доцільно враховувати концентрацію відпочивальників у місцях формування рекреаційно-туристичних потреб і на територіях відпочинку.

Взаємозв'язок територіальної структури рекреаційно-туристичного господарства і системи розселення проявляється у першочерговому освоєнні територій, які найближчі до населених пунктів. Але формування територіальної стратегії розвитку має узгоджувати процеси розвитку системи розселення із процесами формування рекреаційно-туристичних систем.

Територіальна диференціація рекреаційно-туристичних потреб зумовлює розміщення і спеціалізацію об'єктів рекреаційно-туристичного господарства. Диференціація рекреаційно-туристичних потреб населення зумовлена типом поселень та «регіональними особливостями ціннісних критеріїв вибору виду рекреаційно-туристичної діяльності» [2, с. 29]. Ця закономірність суттєво впливає на формування попиту в рекреаційно-туристичних послугах.

Диференціація рекреаційно-туристичних потреб населення криється у відмінностях життєдіяльності міських і сільських жителів, регіону їх постійного проживання, різноманіттям циклів оздоровчих занять. Рівень урбанізації постійного місця проживання впливає на потреби

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

відпочинку населення в природному середовищі. Так, збільшення розмірів населеного пункту висуває підвищені вимоги до наявності природних територій для організації відпочинку.

Регіон постійного проживання відпочивальників формує стереотипи оздоровчої поведінки та вимоги до території відпочинку. У фаховій літературі виділяють приморські регіони біля рівнин, приморські біля гір, гірські та озерно-річкові [5, с. 71-102]. У населення кожного із перелічених типів регіонів формуються специфічні вимоги до територій для організації відпочинку. Можна стверджувати, що перша закономірність формування рекреаційно-туристичних систем – це диференціація рекреаційно-туристичних потреб відпочивальників.

На формування рекреаційно-туристичних систем суттєво впливає *диференціація рекреаційно-туристичної діяльності*. Диференціація передбачає поглиблення внутрішньогалузевої спеціалізації. Вона є засобом досягнення оптимального результату при експлуатації обмеженого ресурсу. До розширення оздоровчої діяльності вона не веде. Це пояснюється тим, що малофункціональні утворення мають незначну кількість оздоровчих занять чи їх циклів. Закономірність полягає в тому, що кожна територія з цінними оздоровчими властивостями має певний набір рекреаційно-туристичних ресурсів, використання яких зумовлює види відпочинку туристів. Розвиток обмеженого переліку видів відпочинку на території забезпечує більш повну реалізацію потреб населення. Наявність значного рекреаційно-туристичного потенціалу становить основу для функціонування різноманітних видів відпочинку, що розвиваються на сусідніх територіях.

Вважається, що основними функціями рекреаційно-туристичної діяльності є: медико-біологічна, соціально-виховна та економічна [7, с. 14-20]. В основу різноманітності, пов'язаної з урбанізацією оздоровчого середовища, покладені вимоги споживачів до наявності природних комплексів чи їх заміни технічними спорудами [1, с. 120]. Така різноманітність породжує створення двох видів рекреаційно-туристичних систем: урбанізованих та неурбанізованих.

Внаслідок нерівномірності часу, який витрачається на відпочинок, виникає різноманітність у розміщенні рекреаційно-туристичних систем. При цьому створюються такі складові рекреаційно-туристичних систем, що забезпечують щоденний відпочинок, відпочинок у вихідні дні та відпускний відпочинок.

При розгляді різноманіття циклів оздоровчих занять виділяють добові, тижневі, річні та життєві [7, с. 55-56]. Організація кожного з перелічених оздоровчих циклів занять відбувається внаслідок різних вимог відпочивальників до віддаленості місць відпочинку, кількості часу на оздоровлення та видів оздоровчих занять. Також на нерівномірність розміщення окремих складових об'єктів рекреаційно-туристичних систем впливають сезонні коливання оздоровчої діяльності. Враховуючи різноманітність проявів рекреаційно-туристичної діяльності у формах, територіях, часових відмінностях, можна вбачати існування наступної закономірності – *диференціації рекреаційно-туристичної діяльності*.

Ще однією закономірністю є *концентрація потоків відпочивальників*. Вона відбувається завдяки вибірковості відпочивальників до територій з цінними оздоровчими властивостями. Місцями, де відзначається підвищена щільність відпочивальників, є рекреаційно-туристичні центри та найбільш атрактивні природні території. Концентрація рекреаційно-туристичної діяльності створює передумови подальшого поглиблення процесу економічної диференціації території, впливає на її спеціалізацію [1, с. 43]. Практична реалізація цієї закономірності означає створення певних містобудівних форм із заданими функціями.

На використання об'єктів природно-рекреаційного потенціалу впливає фактор транспортної доступності. Цей фактор має опосередкований прояв через фактори часу і вартості проїзду [7, с. 44-46]. Тобто в першу чергу відпочивальниками використовуються об'єкти, які ближче розташовані до міських поселень. Це необхідно враховувати при розробці послідовності освоєння територій з цінними оздоровчими властивостями. Можна стверджувати, що четвертою закономірністю формування рекреаційно-туристичних систем є *використання об'єктів природно-рекреаційного потенціалу пропорційно транспортній доступності*.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Формування рекреаційно-туристичних систем відбувається у *взаємозв'язку із системами розселення*. Системи розселення характеризуються відмінностями у територіальній структурі, впливом великих міських поселень на динаміку розвитку рекреаційно-туристичної сфери та процесів урбанізації. Це має прояв у концентрації попиту на території для організації відпочинку в приміських зонах та уздовж транспортних шляхів, у регулюванні розвитку середніх і малих міст з урахуванням географічного положення.

Використання поняття природно-ресурсного потенціалу надає можливість зафіксувати окремі компоненти природного середовища як цілісність у забезпеченні реалізації економічних, екологічних, соціальних, культурно-оздоровчих та естетичних потреб суспільства та окремої людини. Це орієнтує на комплексне природокористування. Саме комплексність сприяє оптимізації взаємодії економіки і природного середовища та створює умови для проведення еколого-економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу. Тобто наступна закономірність проявляється у *комплексному використанні природно-рекреаційного потенціалу території*.

Реалізація визначених закономірностей формування рекреаційно-туристичних систем на практиці потребує формулювання принципів як необхідної складової в процесі формування територіальної стратегії у сфері організації відпочинку. Під терміном «принцип» розуміється головне, вихідне положення, правило діяльності організації в якій-небудь сфері або правило поведінки особи [4, с. 250]. Д. М. Стеченко під принципами розуміє «стисло викладені керівні, науково обґрунтовані положення, «правила діяльності», якими має керуватися суспільство на певному історичному етапі» [6, с. 19]. Використання науково обґрунтованих принципів формування рекреаційно-туристичних систем забезпечує реалізацію економічних законів розвитку рекреаційно-туристичних систем та використання природного середовища в цілях оздоровлення населення.

Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, що під принципами формування рекреаційно-туристичних систем слід розуміти основні науково обґрунтовані правила, керуючись якими центральні та регіональні органи влади мають можливість впливати на процеси використання природного середовища в цілях оздоровлення населення, регулювати потоки відпочивальників та розробляти стратегії інноваційного розвитку. Принципи відбивають закономірності розвитку. Вони є суб'єктивними за формою й об'єктивними за змістом. У порівнянні із закономірностями принципи більш динамічні й дозволяють регулювати соціально-економічні процеси. Кожен із них може відображувати кілька закономірностей. У деяких випадках їх функції полягають у стримуванні впливу того чи іншого закону на певні процеси.

Основним принципом розвитку національної економіки має бути соціальна орієнтація. Реалізація цього принципу сприяє відтворенню соціальної справедливості рівноправного функціонування регіонів, більш повному використанню внутрішніх ресурсів і резервів, підвищенню ефективності територіального розвитку, формуванню всебічного розвитку особистості [6, с. 20]. Формування рекреаційно-туристичних систем спрямоване на забезпечення певних потреб населення, тобто у своїй основі має соціальне спрямування. Але використання цього принципу на основі системно-структурного та програмно-цільового підходів може інтерпретуватися в інших, більш деталізованих принципах.

Принцип *підвищення ефективності використання природно-рекреаційного потенціалу* передбачає раціональне використання природно-рекреаційних ресурсів, їх відновлення, охорону природного середовища. Для реалізації цього принципу необхідно вирішення цілої низки практичних завдань: збереження екологічної рівноваги, створення сприятливого соціально-економічного середовища життєдіяльності населення, відновлення цілісності природних комплексів, розробки організаційно-економічного механізму регулювання рекреаційно-туристичного природокористування. Отже, використання цього принципу дозволяє практично реалізувати дві закономірності формування рекреаційно-туристичних систем: взаємозв'язку із системою розселення та комплексного використання природно-рекреаційного потенціалу (рис. 1).

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Рис. 1. Взаємозв'язок закономірностей і принципів формування рекреаційно-туристичних систем (розроблено автором)

Наступний принцип – *різноманітності форм природокористування*. Цей принцип реалізує закономірність комплексного використання природно-рекреаційного потенціалу. Динамічність та еволюція рекреаційно-туристичної діяльності відображується у просторових формах територіальних суспільних систем. У процесі змін рекреаційно-туристичні об'єкти можуть переходити з одного стану в інший. Розвиток інфраструктури і створення нових спеціалізованих підприємств та територіях із цінними оздоровчими властивостями збільшують кількість відпочивальників, що змінює природне середовище. Це веде до зміни поведінки відпочивальників, а відповідно, і до змін технологічної структури території відпочинку. Зміни у компонентах рекреаційно-туристичних систем багатоаспектні. Тому виділяють їх оборотні та необоротні форми [7, с. 66-72].

Територіальна структура рекреаційно-туристичних систем характеризується різними формами просторового розміщення природних ресурсів. Реалізація принципу різноманітності форм природокористування передбачає створення природно-рекреаційних комплексів, виділення об'єктів природно-заповідного фонду, які можуть бути використані для відпочинку населення, та території з цінними оздоровчими властивостями, які потенційно можуть бути використані в організації оздоровчої діяльності.

Такі закономірності формування рекреаційно-туристичних систем, як диференціація потреб населення та диференціація оздоровчої діяльності, можуть бути реалізовані у принципі *диверсифікованого розвитку рекреаційно-туристичних послуг*. Означений принцип орієнтує на використання наукової концепції диверсифікації як інструменту усунення диспропорцій відтворення і розподілу природно-рекреаційних ресурсів за адміністративними територіями.

Реалізація таких закономірностей формування рекреаційно-туристичної системи, як концентрація потоків відпочивальників, залучення об'єктів природно-рекреаційного потенціалу пропор-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ційно до їх транспортної доступності та взаємозв'язку із системою розселення, зумовлює впровадження принципу *формування рекреаційно-туристичних центрів*.

Комплексне використання природно-рекреаційного потенціалу потребує інфраструктурного облаштування території. Це зумовлює залучення наукового принципу *необхідності інфраструктурного забезпечення функціонування рекреаційно-туристичних систем*. Саме розвиток інфраструктури на територіях із цінними оздоровчими властивостями надає можливість залучити природно-рекреаційний потенціал до ринкових відносин. При цьому розвиток інфраструктури має випереджати зростання відповідного сектора національної економіки.

Висновки. Просторовий розвиток рекреаційно-туристичної сфери здійснюється у нових умовах господарювання. Посилення територіального управління, введення у практику органів виконавчої влади елементів індикативного планування вносить корективи до просторової організації суспільства. На сукупності викладених принципів формування рекреаційно-туристичних систем має базуватися регулювання процесів використання природно-рекреаційного потенціалу території та прогнозно-програмне обґрунтування напрямів розвитку. Впровадження у практику розглянутих принципів потребує відбору, обґрунтування стратегічних цілей, ранжування черговості їх досягнення. Формування рекреаційно-туристичних систем має спиратися на закономірності, які визначають взаємозв'язки між окремими компонентами об'єкту дослідження. Виявлення таких закономірностей становить обов'язкову складову територіального дослідження і має на меті виявити можливості для регулювання процесів використання природно-рекреаційного потенціалу.

Література

1. Веденин Ю. А. Динамика территориальных рекреационных систем. Монография / Ю. А. Веденин. – М. : Наука, 1982. – 190 с.
2. Кравченко Н. О. Територіальна організація рекреаційного господарства Полісся та напрями її удосконалення: дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / Кравченко Наталія Олександрівна. - К., 2006. - 213 с.
3. Особенности и факторы размещения отраслей народного хозяйства СССР / отв. ред. Я. Г. Фейгин. – М. : Изд-во АН СССР, 1960. – 240 с.
4. Осовська Г. В. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юркевич, Й. С. Завадський. – К. : Кондор, 2007. – 358 с.
5. Стаускас В. П. Градостроительная организация районов и центров отдыха. Монография / В. П. Стаускас. – Л. : Стройиздат, 1977. – 164 с.
6. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник / Д. М. Стеченко. – К. : Вікар, 2006. – 396 с.
7. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком: навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
8. Теоретические основы рекреационной географии. Монография / [под. ред. Преображенского В. С.]. - М. : Наука, 1975. – 222 С.
9. Фейгин Г. Ф. Закономерности глобализации и развитие национальных экономик: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. экон. наук.: спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / Г. Ф. Фейгин. - СПб, 2009. – 37 с.

References

1. Vedenin, Yu. A. (1982). *Dynamics of territorial recreation systems*. Moscow: Nauka.
2. Kravchenko, N. O. (2006). *Territorial organization of recreational facilities of Polese region and directions for its improvement* (Ph.D. dissertation). Kyiv: Council of Productive Forces of Ukraine.
3. Feygin, Ya. G. (Ed.). (1960). *Features and factors of distribution of branches of the national economy of the USSR*. Moscow: Academy of Sciences of USSR.
4. Osovska, H. V., Yurkevych, O. O., & Zavadskyi, Y. S. (2007). *Economic Dictionary*. Kyiv: Kondor.
5. Stauskas, V. P. (1977). *Urban planning organization of districts and recreation centers*. Leningrad: Stroyizdat.
6. Stechenko, D. M. (2006). *Placement of productive forces and regional studies*. Kyiv: Vikar.
7. Stechenko, D. M. (2000). *Management of the Regional Development*. Kyiv: Vyshcha shkola.
8. Preobrazhenskiy, V. S. (Ed.). (1975). *Theoretical Foundations of recreational geography*. Moscow: Nauka.
9. Feygin, G. F. (2009). *Laws of globalization and the development of national economies* (Doctoral dissertation synopsis). St. Petersburg: St. Petersburg State University of Economy and Finance.

Надійшла 17.12.2013